

Linda Mattila

SISÄISEN JA ULKOISEN LEIKKAUSPISTEESSÄ

Kuvataiteen koulutusohjelma  
2017

## SISÄISEN JA ULKOISEN LEIKKAUSPISTEESSÄ

Mattila, Linda

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutusohjelma

Toukokuu 2017

Ohjaaja: Velhonoja, Matti

Sivumäärä: 31

Liitteitä: 0

Asiasanat: kuvataide, representaatio, yhteiskunta, normit, sukupuoli

---

Opinnäytetyön kirjallinen osuus on tutkielma siitä, kuinka taide voidaan nähdä sisäisen ja ulkoisen todellisuuden leikkauspisteenä niin taideteoreettisista lähtökohdista kuin kirjoittajan omastakin näkökulmasta. Siinä pohditaan representaation käsitettä, kuvien suhdetta todellisuuteen sekä niiden vallankäytöllistä ulottuvuutta, erityisesti normien tuottajina kehoa, sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvattaessa.

Kirjallisessa työssä teoreettisempaa pohdintaa havainnollistetaan teosesimerkkien kautta, joina käytetään kirjoittajan kolmea omaa maalausta. Näistä teoksista tarkastellaan joitain niissä esiintyviä teemoja, joita ovat mielen ja kehon yhteys, sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus sekä yksilön suhde yhteiskuntaan. Lähtökohdat teemojen käsittelyyn ovat kirjoittajan omassa kokemuksissa ja näkökulma on kulttuurikriittinen sekä normeja purkava.

# IN AN INTERSECTION BETWEEN THE INNER AND THE OUTER REALITY

Mattila, Linda

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Fine Arts

May 2017

Supervisor: Velhonoja, Matti

Number of pages: 31

Appendices: 0

Keywords: visual arts, representation, society, norms, gender

---

The written part of the thesis explains how art can be seen as an intersection between the inner and the outer reality from an art theoretical aspect and from the author's point of view. It deals with the concept of representation, the relationship between images and reality and the political power that images have, especially seen in the creation of norms through images of body, sex and gender.

In this thesis, the theories and concepts are demonstrated using three paintings by the author as artwork examples. Some of the themes in these works are analyzed, such as the connection between mind and body, the diversity of gender and sexuality and the relationship between individual and society. The contemplation of these themes is based on the author's own experiences and it examines culture and norms from a critical perspective.

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	5
2 SISÄINEN JA ULKOINEN TODELLISUUS .....	7
3 TODELLISUUKSIEN LEIKKAUSPISTEESSÄ .....	9
3.1 Kuvat todellisuuden tuottajina .....	10
3.2 Kehon kuvat normien tuottajina .....	11
4 MIELI JA KEHO .....	12
4.1 Dualismista ykseyteen .....	13
4.2 Mielen ja kehon ristiriita .....	14
5 SUKUPUOLI JA SEKSUAALISUUS .....	16
5.1 Dikotomiasta moninaisuuteen.....	17
5.2 Katseen valta .....	19
6 YKSILÖ JA YHTEISKUNTA.....	22
6.1 Sosiaaliset normit kahleiden luojina.....	23
6.2 Omakuvat ja identiteetti .....	26
7 LOPUKSI .....	28
LÄHTEET.....	30

## 1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa käsittelen aluksi taideteoreettisista lähtökohdista sitä, mitä tarkoitan sisäisellä ja ulkoisella todellisuudella taiteen kontekstissa ja miksi koen niiden yhdistämisen olevan tärkeää taiteellisessa työssäni. Käsittelen myös teosteni sijoittumista noiden todellisuuksien leikkauspisteeseen ja sitä kautta kuvia todellisuuden tuottajina sekä representaatioon liittyvää valtaa.

Kirjoitukseni lähtökohdat ovat vahvasti omassa työskentelyssäni ja kokemuksissani, minkä takia koen luontevaksi käyttää omia teoksiani esimerkkeinä. Valitsin teosesimerkeiksi taiteelliseen opinnäytetyöhöni kuuluvat kolme maalausta, jotka yhdessä muodostavat maalaustriptyykin. En yritä täysin sanallistaa teoksiani, sillä en koe sen tekevän niille oikeutta ja jos se olisi mahdollista, niin en ehkä alun perinkään olisi päättänyt käyttämään taiteen medianani kuvaa vaan suoraan tekstiä.

Nostan teoksistani esiin joitakin teemoja, jotka ovat mielestäni tärkeitä ja joita olen pohtinut niitä tehdessäni. Näistä ensimmäisenä käsittelen mielen ja kehon suhdetta, sen näkymistä kulttuurissamme tänä päivänä sekä mielen ja kehon ristiriitaa silloin, kun sukupuoli-identiteetti määrittyy binäärijärjestelmän ulkopuolelle esimerkiksi transsukupuoliseksi, muunsukupuoliseksi tai androgyyniksi sukupuoleksi.

Seuraavan teoksen kautta käyn tarkemmin läpi sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta, niitä määrittäviä tekijöitä ja valtaa omasta kehosta. Käyn tässä läpi myös anatomisesti naiseksi määritellyn kehon kuvaamiseen liittyvää valtaa, vaateita ja katseen konventiota sekä näistäkin johtuvia vaikeuksia kuvata androgyyniä identiteettiä naisen kehossa.

Kirjoitukseni viimeisellä teosesimerkillä nostan esiin yksilön suhteen yhteiskuntaan, monisuhteisuuden, kulttuuristen ja sosiaalisten normien kuten parisuhteenormin painostavan vaikutuksen yksilön identiteettiin ja näistä lähtökohdista pohdin identiteetin tutkintaa ja omakuvan käyttöä teoksissani. Tarkoitukseni ei minkään teoksen kohdalla ole käsitellä teemoja muista näkökulmista kuin omastani ja haluan pitää ne kytköksissä teoksiini välttääkseni aiheiden käsittelemisen liian laajasti.

Kirjallisen opinnäytetyöni lopuksi teen vielä yhteenvedon teoksistani ja niistä esille nostamistani teemoista sekä käyn läpi, miten alun taideteoreettinen pohdinta tulee niissä yhteen. Käyn myös lyhyesti läpi kirjallisen opinnäytetyön kirjoittamisprosessia sekä suhdettani kuvaan ja tekstiin.

## 2 SISÄINEN JA ULKOINEN TODELLISUUS

Sisäisellä todellisuudella tarkoitan taiteen kontekstissa ihmisen sisäistä kokemusmaailmaa eli tunteita ja ajatuksia sekä mielen ja alitajunnan tuottamia asioita, jotka eivät rajaudu fyysikaalisten lakien ehdottomuuteen. Taiteessa niin tekijänä kuin kokijanakin pidän erittäin tärkeänä sen kykyä välittää tunteita ja maalaukseni ovatkin minulle väylä jakaa sisäinen tunnekokemukseni muille. Leo Tolstoin mukaan taide alkaa juuri silloin, kun ihminen halutessaan välittää kokemansa tunteen herättäen sen uudestaan sisällään ja ilmaisee sen tietyn ulkoisin merkein toisille, jotka saavat noista tunteista tartunnan ja eläytyvät niihin<sup>1</sup>. Niin tehdessään se auttaa katsojaa ymmärtämään ja kehittämään omaa tunne-elämäänsä ja näin hallinnoimaan paremmin tunteitaan eli toimimaan rationaalisemmin. Tähän liittyy myöskin hyötyyn liittymätön, amoraalinen ajatus, että mahdollisimman laaja tunneskaala ihmisellä on jotain mihin pyrkiä ja itseisarvoinen päämäärä.<sup>2</sup>

Taide on minulle ennen kaikkea rehellisyyden tila, jossa voin pohtia, kyseenalaistaa ja kohdata asioita ennen kuin ne hahmottuvat verbaalisesti ilmaistaviksi, sillä alitajuntani toimii vahvasti visuaalisin keinoin. Teokseni ovat minulle aina raakoja ja paljastavia alitajuntani kuvia, jonka takia usein tajuankin niiden merkityksen vasta jälkeempäin niitä analysoidessani. Taiteen kuvat ovatkin nimenomaan psyyken kieltä ja näin edustavat mielen eri puolia ja tasoja<sup>3</sup>. Taiteelliseen työskentelyyn niin kuin uniin ja meditaatioonkin kuuluu tiedostamaton toimintaa, primaariprosessia, joka järjestää asymmetrisiä suhteita symmetrisiksi ja tukee myös minän yhtenäisyyden säilymistä<sup>4</sup>.

Ulkoisella todellisuudella taas tarkoitan tässä fyysistä ja aistein havaittavissa olevaa todellisuutta, jota määrittävät materian lainalaisuudet ja jota kautta olemme osa sosiaalista ympäristöä ja yhteiskuntaa. Taiteen tekeminen tiettyä

---

<sup>1</sup> Tolstoi 1898, ix, sit. Anhava 2000, 78

<sup>2</sup> Mäki 2010

<sup>3</sup> Heikkilä, Paloheimo & Taipale 2000, 15

<sup>4</sup> Ihanus 1995, 212

aikana suhteutuu aina vallitsevaan yhteiskuntaan, moraaliiin ja arvoihin ja pidän taiteen tehtävistä erittäin tärkeänä sen mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskuntamme tilaan, kehitykseen ja muutokseen. Monet taiteilijat pyrkivät nimenomaan vaikuttamaan yhteiskuntaan<sup>5</sup> ja myös itselleni taide on keino vaikuttaa yhteiskunnallisesti erilaisilla tavoilla kuin esimerkiksi järjestäytyneessä politiikassa. Taiteilijana pyrin kulttuurikriittisyyteen ja tässäkin opinnäytetyössä esitelmäni teokset kyseenalaistavat sekä rikkovat sosiaalisia normeja, esimerkiksi heteronormatiivisuutta.

Sisäisen todellisuuden ilmentämisen voisi myös rinnastaa eskapistiseen taiteeseen, joka hakee vaihtoehtoa illuusiosta ja ulkoisen todellisuuden ilmentämisen taas yhteiskunnallisesti realistiseen ja eksplisiittiseen poliittiseen taiteeseen. Taiteen eskapismi ja äärirealistinen kuvaus ovat kaksi ääripäätä, joista kumpikaan ei ole optimaalinen sen vaikuttavuuden kannalta<sup>6</sup>. Sisäisen todellisuuden kuvaus saa usein formalistisen avantgarden muodon, jolloin ongelmana on se, että se saattaa jäädä vain estetismiksi, vaikka taiteilija lähtökohteisesti hakisikin eskapismia vallitsevista talousyhteiskunnan arvoista<sup>7</sup>. Ulkoisen todellisuuden kuvauksessa taas viitataan usein yhteiskunnalliseen tilaan tuomalla esille epäkohtia sellaisina kuin ne ovat, jolloin se saattaa tulla liian helposti sanallistettavaksi ja näin jäädä vain propagandaksi ja ns. poliittisen viestin välittäjäksi<sup>8</sup>. Taiteessa usein pyritäänkin yhdistämään havaintoja näistä molemmista esimerkiksi kuvaten yhteiskunnallisia epäkohtia omien tunteiden ja kokemusten kautta tai epätodellisessa muodossa. Pyrin myös omassa tekemisessäni näiden kahden ääripään tasapainoon.

---

<sup>5</sup> Mononen 2014, 15

<sup>6</sup> Mäki 2010

<sup>7</sup> Mäki 2010

<sup>8</sup> Mäki 2010



### 3 TODELLISUUKSIEN LEIKKAUSPISTEESSÄ

*” - tietoisuuden tehtävä ei ole pelkästään tunnistaa ja sulauttaa ulkoinen maailma aistien portin kautta vaan kääntää sisällämme oleva maailma näkyväksi todellisuudeksi.”<sup>9</sup>*

*C. G. Jung*

Taide tuottaa kokeellisia todellisuuksia ja solmii yhteyksiä eri todellisuudenkuvien välillä emmekä koskaan voi tavoittaa yksittäistä ehdottoman täydellistä todellisuudentulkintaa. Taiteellinen prosessi, kuten tieteellinen tutkimus, on todellisuuden havaitsemista, arviointia, ymmärtämisyritystä ja tulkintaa vailla lopullista tilaa ja usein siinä muutetaan sovittuja sääntöjä ja kuljetaan edestakaisin sisäisen ja ulkoisen välillä.<sup>10</sup>

Taiteen muotona olen päätenyt maalaukseen eli kuvan tekemiseen ilman tietoista päätöstä, mutta näin myöhemmin asiaa tarkastellessani ja muita muotoja kokeilleena huomaan, että siinä saan parhaiten yhdistettyä huomiot niin sisäisestä kuin ulkoisestakin todellisuudesta. Lähtökohtaisesti maalauksen tekotapa jo yhdistää sisäisen mielen ja ulkoisen ruumiin – sitä tehdäkseen on ruumista harjaannutettava tekemään yhteistyötä mielen havaintojen ja käskyjen kanssa saadakseen lopputuloksen näyttämään visuaalisesti halutulta.

Maurice Merleau-Ponty määrittelee maalaustaiteen maailman juuri näkyväksi maailmaksi, jossa yhdistyvät olemus ja olemassaolo, kuvitteellinen ja todellinen, näkyvä ja näkymätön sekä sanoo kuvan olevan ulkopuolisen maailman sisäpuolta ja sisäpuolisen maailman ulkopuolta, mikä tekee mahdolliseksi sen, että aistiminen on kaksipuolista<sup>11</sup>. Koen, että minulle maalaus sijaitsee juuri tuossa sisäpuolisen ja ulkopuolisen maailman leikkauspisteessä.

<sup>9</sup> Jung 1927/1975, 158; sit. Ihanus 1995, 201

<sup>10</sup> Ihanus 1995, 201-208.

<sup>11</sup> Merleau-Ponty 1964, ix, sit. Pasanen 2006, 22

### 3.1 Kuvat todellisuuden tuottajina

Kuvallista materiaalia tuottaessa on tietysti mietittävä kuvan poliittista ja val-lankäytöllistä ulottuvuutta sekä suhdetta todellisuuteen. Maalaukseni ovat esit-täviä kuvia, minkä vuoksi tarkastelen tässä lyhyesti myös representaation kä-sitettä, joka kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta on politisoivaa teke-mistä – ymmärretäänpä se sitten edustamiseksi, esittämiseksi tai näiden kah-den yhteenkietoutumaksi<sup>12</sup>. Kuvan tekijänä minua kiinnostaa erityisesti niiden todellisuutta muokkaava voima – onko kuvalla mahdollista saada ihmisiä ky-seenalaistamaan vakiintuneita käsityksiä todellisuudesta, totuttuja tapoja kat-soa, yhteiskunnallisia normeja tai tuoda näkyväksi jotain ymmärtämätöntä?

Leena-Maija Rossi kirjoittaa, että niin sanotun heijastusteoreettisen kannan mukaan representaatiot, merkeillä toteutettavat esitykset – kuvat, tekstit tai ajatukset – kuvastavat todellisuutta peilin tapaan. Näin ajateltuna representaa-tiot asetetaan selkeästi hierarkkiseen suhteeseen jonkin ”todemman” todelli-suuden kanssa. Kuva on kuitenkin voimakas väline kamppailussa siitä, mikä on tärkeää. Mitä ja miten kulttuurissa voi, ei voi tai täytyy esittää?<sup>13</sup>

Representaatioita voidaan ajatella ilmiönä, joka mahdollistaa todellisuuden ymmärtämisen ja jakamisen, kommunikaation ja tulkinnan – käsitteiden mer-kityksen tuottamisen. Jos representaatiot mielletään konstruktionistisesti ra-kentaviksi ja tuottaviksi, ne otetaan osaksi todellisuutta, vieläpä keskeiseksi osaksi. Silloin esityksiä (kuvia ja sanoja) koskeva kysymys ei kuulukaan, miten hyvin tai huonosti ne onnistuvat heijastamaan itseään todempaa todellisuutta. Sen sijaan on kysyttävä, millaisin merkein ne tuottavat todellisuutta ympäril-lemme – ja millaista todellisuutta.<sup>14</sup>

---

<sup>12</sup> Rossi 2015, 72

<sup>13</sup> Hall 1997, 24-25; Seppänen 2005a, 78, 94; Tagg 1993, 188, sit. Rossi 2015, 78-79.

<sup>14</sup> Seppänen 2005a, 82, sit. Rossi 2015, 80

### 3.2 Kehon kuvat normien tuottajina

Representaatioiden poliittisuus tulee ilmi erityisesti kehoa, sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvattaessa, sillä ne normittavat sukupuolia ja seksuaalisuutta ratkaisevalla tavalla<sup>15</sup>. Se, millaista kuvastoa näemme ympärillämme – mediassa, maalauksissa, valokuvissa, elokuvissa ja niin edelleen – antaa meille käsityksen siitä, mikä on yleisesti hyväksyttyä ja ”normaalia”. Jokainen ihminen rakentaa minäkuvaansa suhteessa muihin ihmisiin<sup>16</sup> ja kielen lisäksi minäkuvan muodostamisessa auttavat samastumiskohteet, roolimallit, kuvat ja mielikuvat ihmisistä, jotka ovat jollain tapaa samankaltaisia<sup>17</sup>. Tämän takia haluan tuottaa ympäröivästä heteronormatiivisesta kuvastosta poikkeavia kuvia nimenomaan taiteen keinoin, sillä sukupuolen muunnelmista kertova taide voi tukea normisukupuolista poikkeavan minäkuvan rakentamista paremmin ja voimakkaammin kuin mikään faktatieto<sup>18</sup>.

Yksi lähtökohdistani taiteen tekemiseen on kehollisuus ja olenkin jatkuvasti kasvattanut maalaus pohjieni kokoa, jolloin niiden työstämisestä tulee hyvinkin fyysistä. Kiinnostukseni ihmiskehon kuvaamiseen näkyy vahvasti myös teoksissani, jotka esittelen tässä opinnäytetyössä. Kehon kuvien tuottaminen tässä kulttuurissa ja ajassa on haastavaa, sillä valtavirtakulttuurissa vallitsevat tietynlaiset ihanteet, vaateet ja konventiot kehon kuvaamiseen ja katsomiseen. Feministiteoreetikko Kaja Silvermanin mukaan ”ihanteita on mahdollista käyttää muutenkin kuin samastumalla kapeisiin normi-ihanteisiin, jos opimme muuttamaan katsomistapojamme ja samastumaan sellaisiinkin ruumiillisuuden muotoihin, joita normatiivinen kulttuuri hylkii. Tarvitsemme siis lisää sellaisia sukupuolten, seksuaalisuuksien, erilaisten ruumiinmuotojen, etnisyyksien ja ikääntymisen kuvia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia tuottaa antinormatiivista suhteisuutta ja ihanteita esimerkiksi median valtavirtaa ja muuta valtavirtakulttuuria vastaan.”<sup>19</sup>

<sup>15</sup> Butler 2004, sit. Rossi 2015, 81

<sup>16</sup> Aarnipuu 2008, 90

<sup>17</sup> Aarnipuu 2008, 63

<sup>18</sup> Aarnipuu 2008, 161

<sup>19</sup> Silverman 1996, 2-3, sit. Rossi 2015, 94

## 4 MIELI JA KEHO



Kuva 1. Linda Mattila: Rosetta Stone. Öljy MDF-levylle, 180 x 190 cm, 2016.

#### 4.1 Dualismista ykseyteen

Mielen ja kehon suhde toisiinsa on kiinnostanut minua jo jonkin aikaa, lähinnä omien kokemusteni kautta sekä aiheen kompleksisuuden ja ymmärtämättömyyden takia. Vieläkään ei täysin osata tieteellisesti selittää, kuinka mieli ja keho ovat yhteydessä toisiinsa ja ehkä juuri siksi se kiehtoo minuakin niin paljon – voin vapaammin lähestyä asiaa ja tutkia sitä empiirisesti, kun valmiita malleja tai vastauksia ei vielä löydy. Arjessani tulee jatkuvasti vastaan tilanteita, jotka saavat minut miettimään kysymyksiä kuten: kuinka suuri mielen sisäisen todellisuutemme vaikutus onkaan kokemukseemme ulkoisesta todellisuudesta ja kuinka paljon luomme ulkoista todellisuuttamme mielessämme? Ohjaako mieli ruumiillista käytöstämme vai toisinpäin? Mikä on mielen ja ruumiin suhde prosessissa, jossa tavoitteena on muutos tavassa, käytöksessä, tunteissa tai olemassaolon kokemuksessa? Kuinka paljon ruumiimme määrittävät identiteettiämme ja kuinka paljon minäkuva rakentuu mielessämme?

Siitä olen vakuuttunut ja tieteen kanssa samaa mieltä<sup>20</sup>, että mieli ja keho ovat läheisesti kytköksissä toisiinsa. Kuitenkin satoja vuosia uskoimme ihmisen muodostuvan mielestä ja ruumiista, jotka ovat erillisiä olioita. Tähän käsitykseen olemassaolomme dualistisuudesta vaikutti vahvasti René Descartes 1600-luvulla muotoillessaan mieli-ruumis –ongelman. Psykofyysisellä ongelmalla tarkoitetaan kysymystä siitä, kuinka fyysiset aivot voivat olla vuorovaikutuksessa ei-fyysisen tietoisien mielen kanssa. Nykyään ajattelu ihmisen dualistisuudesta on jo kyseenalaistettu ja alettu esittää teorioita mielen ja ruumiin yhteydestä. Esimerkiksi Maurice Merleau-Ponty nousi kritisoimaan vastakkainasettelua ja esitti ihmisen ykseytenä, jossa ruumis ei voi olla vain objekti eikä subjekti voi olla ruumiiton tietoisuus<sup>21</sup>.

---

<sup>20</sup> ks. esim. <http://theconversation.com/how-subtle-changes-in-our-bodies-affect-conscious-awareness-and-decision-confidence-67878>

<sup>21</sup> Merleau-Ponty 1992, 81-100; Hammond 1991, 130-173; Langer 1989, 32; sit. Heinämaa, Reuter & Saarikangas 1997, 129-135

Koen, että vallitsevassa länsimaisessa kulttuurissamme materiakeskeisyys on niin suurta, että ihmisen ykseys on unohtumassa ja kehosta on alkanut muodostua taas mielestä irrallinen, kuvallistettu ja seksualisoitu objekti. Tarve itsen representaatioon kuvien kautta on lisääntynyt ja siksi ajassamme on enää vähän kysymys kehon primitiivisistä tarpeista, haluista ja tunteista ja enemmänkin kyse kehon kuvista ja niihin liittyvistä vaateista sekä haluista<sup>22</sup>. Minäkuvaa ja omanarvontunnetta rakennetaan yhä enemmän ulkokuoren kautta ja itsen representaatio on tässä keskeisessä osassa. Tämä usein johtaa ulkonäköpaineiden lisäksi ristiriitaiseen olotilaan silloin, kun biologinen sukupuoli ei vastaa sosiaalista ja psyykkistä sukupuolta (transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus) tai silloin kun biologinen sukupuoli on epäselvä (intersukupuolisuus).

#### 4.2 Mielen ja kehon ristiriita

Monenlaisista sukupuolen muunnelmista puhutaan usein kattokäsitteen ”sukupuolivähemmistöt” avulla. Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan laajasti ihmisiä, joiden biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä on jonkinlainen ristiriita, ja ihmisiä, joiden sukupuoli ei ole täysin yksiselitteisesti mies tai nainen.<sup>23</sup> Koen itse myös ristiriitaa biologisen sekä psyykkisen ja sosiaalisen sukupuoleni välillä ja olen kokenut vaikeaksi sen, että ihmiset niin helposti tekevät oletuksia sukupuolestani vain ulkoisen anatomiani perusteella.

”Sukupuoliristiriita” on kuitenkin myös arvolutautunut sana ja joskus se kuvaa enemmän ympäröivän yhteisön kokemuksia kuin ihmisen itsensä minäkuvaa<sup>24</sup>. Ristiriita biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä voi siis olla myös katsojan silmässä<sup>25</sup>, mutta omalla kohdallani myönteisen ja eheän minäkuvan rakentaminen normisukupuolten ulkopuolella on ulkoisen määrittelyn takia ollut kovan työn takana. Kehodysforiaa laukaisevat lähinnä sosiaaliset tilanteet,

---

<sup>22</sup> Erkkilä 2008, 25

<sup>23</sup> Aarnipuu 2008, 67

<sup>24</sup> Aarnipuu 2008, 68

<sup>25</sup> Aarnipuu 2008, 68

joissa minut luetaan kehoni mukaan naiseksi ja näin sosiaalistetaan identiteettiäni, jota en ole.

Dysmorfisesta ruumiin kuvan häiriöstä kärsivä henkilö on vakuuttunut oman ulkonäkönsä epämuotoisuudesta, viallisuudesta tai rumuudesta ja ahdistuneisuus omasta ulkonäöstä on usein psyykkisesti erittäin kuluttavaa<sup>26</sup>. En ihmettele, että kulttuurissamme monet sukupuolivähemmistöön kuuluvat ihmiset joutuvat kokemaan tätä ahdistuneisuutta, sillä sukupuoli on ilmiö, jota ei oikein voi väistää arjessa<sup>27</sup>. Sukupuoliristiriidan ja ympäröivän maailman reaktioiden kanssa eläminen vaikuttaa eri tavoin eri ihmisten henkiseen hyvinvointiin ja mielenterveyden ongelmat kuten masennus ovat varsinkin transihmisillä keskimääräistä yleisempiä<sup>28</sup>. Kehodysforiaa aiheuttavat myös erilaiset syömishäiriöt, joiden syntyä kuvallistunut ja kehon ulkonäköön keskittynyt kulttuurimme edesauttaa. Koen monella tapaa ehdottoman tärkeäksi tämän kulttuurisen kehityssuunnan ehkäisemisen taiteenkin keinoin.

---

<sup>26</sup> Huttunen 2016

<sup>27</sup> Aarnipuu 2008, 87

<sup>28</sup> Aarnipuu 2008, 79

## 5 SUKUPUOLI JA SEKSUAALISUUS



Kuva 2. Linda Mattila: Borromean. Öljy MDF-levylle, 180 x 190 cm, 2016.



## 5.1 Dikotomiasta moninaisuuteen

Sukupuolen ja seksuaalisuuden itsemääräämisoikeus on ennen kaikkea ihmisoikeuskysymys ja jokaisella tulisi olla yhtäläinen oikeus ja valta päättää omasta kehostaan. Tavoitteeni näitä aiheita kuvaamalla on purkaa juuri niihin liittyvää valtaa ja oletettuja itsestäänselvyyksiä, sillä kuva sukupuolesta biologiaan perustuvana yksiselitteisenä, luonnollisena ja pysyvänä ihmisen ominaisuutena elää kulttuurissamme ja mielikuvituksessamme hyvin vahvana<sup>29</sup>. Kiinnostukseni sukupuolesta ja seksuaalisuudesta tulee myös omasta kokemuksestani heteronormatiivisuuden ulkopuolelle asettumisesta sekä aiheiden monitasoisuudesta – ne ovat asioina hyvin yksityisiä, intiimejä ja herkkiä, mutta samaan aikaan myös vahvasti yhteiskunnallisia ja poliittisia.

Leena-Maija Rossi määrittelee heteronormatiivisuuden käsitteen kuvaamaan sitä, kuinka puheessa ja ajattelussa sekä erilaisin muin käytännöin institutionalisoitu heteroseksuaalisuus muodostaa sosiaalisten ja seksuaalisten suhteiden oletusarvoisen, luonnollistetun, ainoan hyväksytyyn ja tavoiteltavan mallin. Monet hyvinkin julkilausutut sosiaaliset säännöt ”suosivat heteroseksuaalisuutta, esittävät sukupuoli- ja seksuaalipositiot miehen ja naisen dikotomioina ja esittävät heteroseksuaalisuuden (...) itsestään selvänä ilman vaihtoehtoa”.<sup>30</sup> Kaksinapainen sukupuolijärjestelmä, jossa uskotaan sukuelinten ulkonäköä eikä ihmisen omaa sanaa, on usein se perusta, jolle käsitykset sukupuolesta rakentuvat niin arkiajattelussa kuin tieteessäkin<sup>31</sup>.

Miten sukupuoli sitten määrittyy ja kenellä on valta sen määrittämiseen? Sukupuolella nähdään nykyään lähes keskustelussa kuin keskustelussa biologinen ja sosiaalinen ulottuvuus. ”Biologisella sukupuolella” viitataan sukupuolikromosomeihin, ulkoisiin ja sisäisiin sukuelimiin, hormonitasoihin, sukurauha-

---

<sup>29</sup> Aarnipuu 2008, 13

<sup>30</sup> Ingraham 2005, 2; Richardson 1996, 2-3, sit. Rossi 2015, 15

<sup>31</sup> Aarnipuu 2008, 13

siin ja niin sanottuihin toissijaisiin sukupuoliominaisuuksiin. ”Sosiaalinen sukupuoli” taas tarkoittaa sosiaalista ja kulttuurista olemista sekä käyttäytymisen ja tietoisuuden tasolla koettua minuutta naisena, miehenä tai jonain muuna.<sup>32</sup>

Sukupuoli on siis moninainen ilmiö ja ilmenee anatomian, kromosomien, geenien ja hormonien lisäksi myös sosiaalisella, psykologisella, juridisella ja ennen kaikkea koetun sukupuolen tasolla<sup>33</sup>. On äärimmäisen tärkeää miettiä, kuka saa määritellä sukupuolen ja kuinka paljon ihmiselle annetaan valtaa päättää omasta kehostaan. Tällä hetkellä vastaus on usein lääkäri ja monissa maissa – Suomi mukaan lukien – esimerkiksi transsukupuolisuus luokitellaan aikuisiän persoonallisuus- ja käytöshäiriöihin<sup>34</sup> ja juridisen sukupuolen muuttaminen edellyttää oikean psykiatrisen diagnoosin lisäksi naimattomuutta ja steriiliyttä<sup>35</sup>.

Sen lisäksi, että sukupuoli on moninainen ilmiö, myös yksittäinen ihminen voi olla kehollisesti sukupuoleltaan moninainen, jolloin puhutaan intersukupuolisuudesta<sup>36</sup>. Suomessa myös intersukupuolisten vauvojen kirurgia sallitaan puhtaasti kosmeettisista syistä – pelkästään siksi, että meidän kulttuurissamme on tapana olla yksiselitteisesti joko mies tai nainen<sup>37</sup>. Nämä käytännöt ovat eettisesti erittäin kyseenalaisia ja suoranaisia ihmisoikeusloukkauksia. Koen erittäin tärkeäksi laajentaa kulttuurisia käsityksiä sukupuolen moninaisuudesta ja näin edesauttaa lääketieteen ja juridiikan kehitystä siihen suuntaan, että ihmiset saavat enemmän valtaa päättää omasta kehostaan.

Teoksessani haluan kuvata kokemustani sukupuolesta ja seksuaalisuudesta moninaisina, muuttuvina ja liikkuvina ominaisuuksina, kuin erilaisina osina itseäni, jotka yhdessä muodostavat identiteettini. Jokainen näistä osista on yhtä tärkeä kokonaisuuden kannalta ja vaikka ne ovatkin liikkuvassa ja muuttu-

---

<sup>32</sup> Aarnipuu 2008, 65

<sup>33</sup> Nygren 2016

<sup>34</sup> Aarnipuu 2008, 74

<sup>35</sup> Aarnipuu 2008, 108

<sup>36</sup> <http://transtukupiste.fi/tietoa-sukupuolesta/>

<sup>37</sup> Aarnipuu 2008, 132

vassa tilassa niin yhdessä ne muodostavat aina hetkittäisesti jotain voimakasta ja pysyvää. Tärkeää on myös nähdä sukupuoli ja seksuaalisuus toisistaan irrallisina osina – sukupuoli ei ole yhtä kuin seksuaalisuus ja näiden käsitteiden sekoittaminen ylläpitää vahvasti heteroseksuaalista sukupuolijärjestelmää ja kaksinapaista sukupuolikäsitystä<sup>38</sup>. Sukupuolen muunnelmat pelottavatkin monia juuri siksi, että niiden oletetaan liittyvän seksuaalisuuden muunnelmiin, ennen kaikkea yhä stigmatisoituun homoseksuaalisuuteen<sup>39</sup>.

Sukupuolen ja seksuaalisuuden erillisyyks ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö ne limittyisi toisiinsa monillakin tavoilla. Varmasti ilmeisin linkki on seksuaalinen suuntautuminen, joka kertoo, mitä sukupuolta oleva ihminen herättää eroottisia tai romanttisia tunteita.<sup>40</sup> Koen, että kulttuuriset konventiot ohjailevat seksuaalista suuntautumista ja sen toteuttamista vahvasti ja sukupuolen liittäminen kiinteästi seksuaalisuuteen herättää sosiaalisia oletuksia. Kokemukseni anatomisesti naiseksi määritellyssä kehossa on saanut minut useisiin tilanteisiin, joissa oletetaan seksuaalisen haluni kohdistuvan (vain) miehiin. Koen erityisen ongelmalliseksi anatomiaan perustuvat oletukset sukupuolesta ja niistä tehdyt oletukset seksuaalisesta suuntautumisesta, sillä tämä määrittää kulttuurissamme myös tapaa katsoa kehoa ja representaatioon liittyvää katseen valtaa.

## 5.2 Katseen valta

Teosteni kohdalla kysymykseen tulee tietysti se, miten voin kuvata muunsukupuolista ja androgyyniä sukupuoli-identiteettiäni anatomisesti naiseksi määritellyssä kehossani? Vaikka olen sosiaaliselta ja psyykkiseltä identiteetiltäni sukupuolineutraali eli koen itseni sukupuolettomaksi ja vastustan aktiivisesti binääristä sukupuolijakoa, niin en kuitenkaan pääse anatomiaani pakoon ja anatomiseen naisen kehoon liittyviä tiettyjä representaation konventioita. Sukupuolen ilmaisuun liittyvät oleellisesti myös esimerkiksi vaatteet, eleet, ehostus ja ilmeet, joista osa vielä karsiutuu pois ollessani teoksissa riisuttuna. Teoksia

---

<sup>38</sup> Aarnipuu 2008, 98-99

<sup>39</sup> Aarnipuu 2008, 16

<sup>40</sup> Aarnipuu 2008, 100

tehdessäni en tietoisesti ajatellut sitä, miten voisin purkaa naiskehoon liittyvää esitystä ja katsetta tai miten voisin ilmentää sukupuolettomuuttani, vaan intentioni niissä oli olla omana itsenäni – raakana ja paljaana, ilman suojautumista. Näin jälkeempäin asiaa pohtiessani huomaan kuitenkin käyttäneeni niissä eleitä, ilmeitä ja asetelmia, jotka eivät ole naiskehon esittämiseen tyypillisiä – tavallisesti passiivisuus, kauneus ja viettelevyys liittyvät feminiinisen ikonografiaan, kun taas maskuliinisuutta esitetään aktiivisuuteen, voimakkuuteen ja toimijuuteen liittyvin keinoin<sup>41</sup>.

Naiskehon kuvaamiseen liittyy valtavasti ongelmallisia katseen konventioita, valtaa ja vaateita, jotka toisintavat alistavia rakenteita eli patriarkaalista yhteiskuntajärjestystä. Rossin mukaan patriarkaatin suhteet pyrkivät vahvistamaan ja laillistamaan olemassa olevia intressejä, ja siten toistavat naisen alistamisen historiaa yhteiskunnassa, jossa kuvilla ja esittämisellä on valta rakentaa identiteettiä. On löydettävissä runsaasti esittämisen tapoja, joissa koko koneisto työskentelee rakentaakseen subjektin miespuoliseksi ja kieltäen naiselta subjektiuden. Tässä rakenteessa nainen on vailla oikeutusta: hän ei itse esitä mitään, vaan häntä esitetään. Pikemminkin passiiviseen kuin aktiiviseen rooliin asetettuna, pikemminkin objektina kuin subjektina, hän saa jatkuvasti olla maskuliinisen määräysvallan kohteena.<sup>42</sup>

Mediassa, elokuvissa ja valokuvissa nähtävän visuaalisen materiaalin ohella myös kuvataiteessa on löydettävissä vastaava identiteetin rakentumisprosessi, jonka mukaan mies on katsoja, nainen katsottu ja katsomisprosessi muodostaa yhden vallankäytön ja kontrollin muodon<sup>43</sup>. Teoksissani naiskeho ei näyttäydy enää alistuneena ja hiljaisena, en nöyry katseen kohteeksi ja halun asemaan vain koska kehoni on riisuttu ja anatomisesti naisen, vaan seison rehellisesti, voimakkaana ja itsenäni – toivon, että tämä uhkaa totuttua miehistä järjestystä ja purkaa katseen valtaa.

---

<sup>41</sup> Vänskä 2006, 93

<sup>42</sup> Rossi 1995, 210

<sup>43</sup> Rossi 1995, 211

Androgynian voi ajatella yritykseksi murtaa perinteinen naisrooli, jossa nainen on katseen kohde<sup>44</sup>, mutta ongelmalliseksi koituu myös sen esittäminen suhteessa anatomiseen naiskehoon liittyviin vaateisiin. Vaikka onnistuisinkin androgynisti itseäni kuvaamalla purkamaan miehisen katseen halua ja kehoni seksualisointia, niin naiskehon representaatioon liittyy myös muita kulttuurisia konventioita ja vaateita, kuten laihuus ja ruuasta kieltäytyminen. ”Hyvää elämää” edustaa painon hallinta ja ruumiillistaa ulkoisesti täydellinen, hoikka ruumis<sup>45</sup>.

Koen, että seksuaalisuus ja ruoka, halu ja tarve, ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa ja naiskehossa elävällä ihmisellä on kulttuurinen ja sosiaalinen paine olla kontrollissa jostain primitiivisestä halustaan tai tarpeestaan – ennen se oli vielä selkeämmin seksuaalinen siveellisyys ja pidättäytyminen, joka on näkynyt esimerkiksi sosiaalisesti naisten ”huoritteluna” seksuaalisten kokemusten lukumäärän kasvaessa. Naisen seksuaalisuuden hiljalleen vapautuessa on kontrolli siirtymässä yhä enemmän ruokaan ja sitä myötä vaateeksi on tullut hoikka keho, josta ei näy ”antautuminen” tai ”kontrollin menettäminen” tarpeelle tai halulle. Tämä on ongelmallista sukupuolineutraalin identiteetin kannalta ja sitä kuvattaessa, sillä ulkoisesti naiskeho on tietysti neutraalimpi silloin, kun se on piirteiltään maskuliinisempi eli siinä on vähemmän rasvaa ulkoista feminiinisyyttä määrittävissä kehonosissa. Toivon, että onnistun teoksissani ilmentämään haluja ja tarpeita, joista koen kehollani kulttuurista ja sosiaalista painetta kieltäytyä.

---

<sup>44</sup> Vänskä 2006, 102

<sup>45</sup> Bordo 1993, 50; Brumberg 1988; Bell 1985; Bruch 1973, luku 14; Reuter 1997, 136-167; Saukko 1996, 49-66; Harakkamäki 2004, 21-37; Puuronen 2004; sit. Vänskä 2006, 146

## 6 YKSILÖ JA YHTEISKUNTA



Kuva 3. Linda Mattila: Dunamis. Öljy MDF-levylle, 180 x 190 cm, 2017.

## 6.1 Sosiaaliset normit kahleiden luojina

Kuten aikaisemmista kappaleista on tullut ilmi, ulkoisella ympäristöllä, sen kulttuurisilla ja sosiaalisilla konventioilla, on voimakas vaikutusvalta yksilön sisäiseen kuvaan itsestään. Tämä on täysin luonnollista, sillä ihminen on sosiaalinen olento ja tarvitsee muita ihmisiä selvitäkseen ja rakentaakseen omaa minäkuvaansa. En usko, että kukaan voi elää täysin välittämättä sosiaalisesta ympäristöstä, muiden ihmisten hyväksynnästä tai hylkäämisestä.

Yksilön tullessa osaksi sosiaalista ympäristöä ja yhteiskuntaa tai pienempää yhteisöä hänen on tiedostettava vallitsevat arvot, normit, säännöt ja tavat pysyäkseen toimimaan niissä. Yksilön on luotava suhteensa yhteiskunnan tai yhteisön normeihin, joko hyväksyen ne ja mukautuen niihin tai eriytyen niistä ja vastustaen niitä. Optimaalista olisi tietysti saada kasvaa sellaisessa yhteisössä, josta saa turvaa ja jossa tuntee yhteenkuuluvuuden tunnetta ja hyväksyntää, mutta kokemukseni mukaan myös eriävyyden tunne voi auttaa rakentamaan identiteettiä silloin, kun se ei kuitenkaan aiheuta muissa ihmisissä torjumisreaktiota. Tarvitsemme ympärillemme sekä erilaisia peilejä, samastumisen ja ihailun kohteita että myös hahmoja, joista haluamme erottua<sup>46</sup>.

Ongelmallisia yhteiskunnan tai yhteisön normit ovat silloin, kun ei koe itse mukautuvansa niihin eikä löydä ympäristöstään samastumiskohteita. Erityisesti koen ongelmalliseksi ryhmäpaineen ja sen vaikutukset identiteetin muodostukseen – tarpeen saada hyväksyntää itsensä ulkopuolelta, mikä usein tapahtuu mukautumalla johonkin vallitsevaan normiin ja yleisesti hyväksytyyn tapaan olla, vaikka sisäisesti ei koe menevänsä kyseiseen malliin. Varsinkin normista poikkeavan sukupuoli-identiteetin kohdalla tämä voi olla ongelmallista: elävien roolimallien löytäminen on yleensä sitä helpompaa, mitä lähempänä normien mukaista naiseutta tai mieheyttä oma sukupuoli on. Sukupuoleltaan moninaisemmat samastumisen kohteet sen sijaan voivat tuntua olevan kiven alla.<sup>47</sup> Syntymän yhteydessä määriteltyyn sukupuoleen sosiaalistumisessa ihmistä

---

<sup>46</sup> Aarnipuu 2008, 90

<sup>47</sup> Aarnipuu 2008, 63

autetaan monin keinoin, kun taas rajoilla liikkumisessa tai rajan ylittämisessä sen sijaan ei auta usein kukaan<sup>48</sup>.

Ongelmalliseksi koen myös yhteiskunnallisten normien hyväksymisen ja niihin mukautumisen silloin, kun ne omaksutaan ilman pohdintaa siitä, ovatko ne itselle toimivia ja palvelevatko ne omia tarpeita. Tätä näkee erityisesti parisuhdenormin kohdalla – kulttuurissamme vallitsee vahva ihanne ja oletus siitä, että kahdenvälinen ja suljettu eli monogaaminen romanttinen suhde on jotain, mitä kaikki haluavat ja mihin kaikkien tulisi pyrkiä. Kulttuurisesti muotoutuneet mielikuvat pitävät yllä kaiken kestäväää parisuhdemyyttiä: kaikille on (yksi) sielunkumppani, joka vain odottaa löytämistään ja kun löydämme hänet, niin elämme onnellisina siitä eteenpäin, koska rakkaus voittaa kaiken eikä muuta tarvita<sup>49</sup>. Ymmärrän kyllä tämän mielikuvan ostamisen, se tarjoaa hyvin lohduttavan näkökulman ihmissuhteisiin sekä tunteen siitä, että jokin olisi pysyvää ja että tuo yksi kumppani voisi pitää meidät suojassa muutokselta<sup>50</sup>.

Tämä kuvitelma on kuitenkin valheellinen, sillä ihmiset kehittyvät ja kasvavat, jolloin tarpeemme ja halumme romanttiselta suhteelta saattavat myös muuttua ja sitä myötä tuo yksi kumppani ei välttämättä enää pysty yksin vastaamaan tarpeisiimme. Myöskään onnellisuus ei ole pysyvä tila, joka tulee yhden ihmisen myötä, vaan se on jotain mitä luomme uudelleen joka päivä. Idea ”siitä oikeasta” tai yhdestä ”elämäni rakkaudesta” on kyllä viettelevä, mutta todellisuudessa on täysin mahdollista olla useita ”elämäni rakkauksia”, jotka eivät sulje toisiaan pois, vähennä rakkautta kuhunkin kumppaniin tai minkään suhteen arvoa.<sup>51</sup>

Kulttuurissamme kuitenkin parisuhteen ulkopuolista rakastumista ja seksuaalisuuden toteuttamista pidetään kiellettyinä, paheksuttuna ja tuomittavana asiana. Huomasin ympäristön sosiaalisen paineen vaikutuksen varsinkin silloin, kun ensimmäistä kertaa identifioiduin polyamoriseksi eli ymmärsin, että

---

<sup>48</sup> Aarnipuu 2008, 66

<sup>49</sup> Veaux, Rickert & Hardy 2014, 9

<sup>50</sup> Veaux, Rickert & Hardy 2014, 9

<sup>51</sup> Veaux, Rickert & Hardy 2014, 9-10



käsitykseni mukaan ihmisellä voi olla yhtäaikaaisesti useampia romanttisia piirteitä sisältäviä ihmissuhteita – en miettinyt ensimmäisenä sitä, miten vapauttavaksi koen tämän oman identiteettini kannalta, mitä asioita on käytävä itseni kanssa läpi tai miten käsitykseni vaikuttaa ihmissuhteisiin, vaan sitä, miten ihmiset ottavat tämän vastaan ja mitä kaikki ajattelevat esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa eri kumppaneistani?

Uskon, että moni kyseenalaistamatta mukautuu normatiiviseen, monogaamiseen parisuhdemuottiin juuri yhteisön ulkoisen tuomitsemisen takia sekä siksi, että muita malleja ei juuri ole nähtävillä. Onhan se myös oman kokemukseni mukaan vaikeampaa toteuttaa sellaista ihmissuhdemallia, josta ei näe esimerkkejä ympärillään ja johon ihmiset ympärillä eivät kannusta, vaan jota he enemmänkin epäilevät, kyseenalaistavat, tuomitsevat ja oudoksuvat. Epäily tuleekin juuri yhteiskunnasta, kulttuurista ja sosiaalisesta ympäristöstä eli ulkopuoleltani – sisäisesti oloni on vapautunut ja ihmissuhteeni ovat terveemmällä ja paremmalla pohjalla kuin ennen polyamoriseksi identifioitumista. Useat ihmiset yrittävätkin lähtökohtaisesti suojella itseään kontrolloimalla ihmissuhteidensa mahdollisia muotoja tietyin säännöin<sup>52</sup>, mikä oli aikaisemmin myös syyni rajoittaa parisuhdekäsitykseni monogaamiseksi.

En sano, että polyamorinen suhdemuoto olisi ainoa oikea, hyvä ja kaikille sopiva suhdemuoto – olen nähnyt myös erittäin terveitä ja hyvin toimivia monogaamisia suhteita. Uskon kuitenkin, että monet suhteet toimisivat terveemmältä pohjalta, jos niiden lähtökohdat ja muodot määritettäisiin aina ihmisten tarpeiden, halujen ja käsitysten mukaan eikä mukauduttaisi ehdottomaan normiin miettimättä syitä siihen. Tämä koskee myös yleisesti muihinkin normeihin mukautumista: yksilöllä tulisi olla valta itse määrittää identiteettinsä vapaasti ja niin normeihin sopimisen kuin niiden ulkopuolella elämisenkin tulisi olla aivan yhtä hyväksyttävää, mutta olisi tärkeää miettiä syitä identiteetilleen – muodostaako sen lähtökohtaisesti sisäinen halu ja tunne vai vaikuttaako siihen ulkoinen paine?

---

<sup>52</sup> Veaux, Rickert & Hardy 2014, 15

## 6.2 Omakuvat ja identiteetti

Teoksissani olen käyttänyt usein mallina itseäni, kuten tässäkin opinnäytetyössä esittelemissäni maalauksissa. Se on tuntunut luonteelta varsinkin siksi, että pyrin yleensä välittämään omia kokemuksiani ja tunteitani jostain aiheesta, ja omalla kehollani koen pystyväni ilmaisemaan niitä autenttisesti. Omakuvien teko on myös hyvin reflektovaa ja koen, että se on minulle tapa hahmottaa suhteisuuttani, olla vuorovaikutuksessa niin itseni kuin ympäristöni kanssa. Kuten aikaisemmin todettu, kuvilla ja muulla visuaalisella kulttuurilla on vahva osallisuus identiteettien muokkautumisessa<sup>53</sup>. Samastumiskohteeksi itseni asettamisen lisäksi haluankin omakuvien avulla myös keskustella identiteetistäni itseni kanssa ja peilata identiteettiäni suhteessa muihin. Koen, että omakuvissa sisäinen ja ulkoinen identiteetti kohtaavat muodostaen jotain yhtenäistä.

Leena-Maija Rossi kuvailee suhteisuuden käsitteellä yhtä olennaista puolta identiteetin ajattelemisessa: ”Ihmiset kokevat yhteenkuuluvuutta ja eroavuutta suhteessa toisiinsa, ja tämä erilaisiin suhteisiin asettumiseen liittyvä kaksoisliike on merkityksellinen osa inhimillistä toimijuutta. Ihmisiä myös asetetaan erilaisiin sosiokulttuurisiin identiteettipositioihin heidän tahdostaan riippumatta. - - Vähintään yhtä tärkeää kuin identiteetteihin liittyvien ulossulkemisten huomioiminen on lähestyä identiteettejä johonkin kuulumisina. Koska tämä kuuluminen, suhteissa oleminen ja itsen suhteuttaminen tai suhteutuminen muihin, ei synny itsestään, tähdennän identiteettien vaatimaa työtä sekä niiden rajautumista ja mahdollistumista aina joidenkin reunaehtojen mukaan. Identiteettien muotoutuminen ei todellakaan ole vapaasti valittavaa erojen leikkiä, esimerkiksi täysin yksilön oman tahdon varaista ”pukeutumista” sukupuoleen ja seksuaalisuuteen.”<sup>54</sup> Koen identiteetin hahmottamisen omakuvien kautta juuri yh-

---

<sup>53</sup> Rossi 2015, 92

<sup>54</sup> Rossi 1999, 11; Foucault 1990, 92-102; Tagg 1993, 21; Lahti 2003, 13; sit. Rossi 2015, 93

deksi muodoksi, jolla teen tätä työtä, ja on palkitsevaa katsoa vanhoja omakuvallisia teoksiani ja verrata niitä nykyisiin, kun prosessi on konkreettisesti näkyvillä ja kehitystä on tapahtunut suuresti.

## 7 LOPUKSI

Opinnäytetyön taiteellisen osuuden teoksista esille nostamani teemat eivät ole yksiselitteisiä eivätkä kytköksissä vain yhteen teoksista, vaan limittyvät monella tapaa toisiinsa, miksi teoksetkaan eivät ole erillisiä maalauksia, vaan muodostavat yhdessä triptyykin. Voin kuitenkin määrittää niistä edellisten kappaleiden otsikoiden lisäksi yhteisiä tekijöitä, jotka tulevat niissä esille eri tavoin. Näitä ovat valta, henkiset kahleet, metafysiikka, mytologiat, ajallinen jatkumo, välitilallisuus sekä kontrolli ja vapaus. Yhteenvetona teoksistani voisin palata alun taideteoreettiseen pohdintaan ja ilmaista sen mukaan niiden sijoittuvan sisäisen ja ulkoisen todellisuuden leikkauspisteeseen, hakien tasapainoa tuossa pisteessä, yhdistäen asioita kummastakin todellisuudesta ja pyrkien sisäiseen vapautumiseen ulkoisista kahleista.

Opinnäytetyön kirjallisen osuuden tekeminen on tuntunut luontaiselta ja hyvältä tavalta prosessoida teoksiani, sillä olen verbaalinen ihminen ja koen muutenkin aina tarvetta analysoida teoksiani sanallisessa muodossa, kun niiden tekemisestä on kulunut tarpeeksi aikaa. Koen kuvan ja tekstin suhteen omalla kohdallani usein hieman ongelmalliseksi juuri siksi, että pyrin usein jo aikaisessa vaiheessa prosessia määrittämään sanoin tekemistäni ja teoksiani, mikä rajaa niin kokijan/katsojan kuin itsenikin lähestymiskulmaa niihin. Opinnäytetyöni kohdalla tein siksi koko kirjoittamisprosessin vasta teosten tekemisen jälkeen ja koen, että se oli hyvä tietoinen päätös ja antoi minulle tarpeeksi tilaa kuvallisen ja sanallisen ilmaisun väliin.

Pohdin henkilökohtaista lähestymistapaani niin taiteellisen osuuden teoksistani kuin tässä kirjallisessa osuudessakin – varsinkin kirjoitetun tekstin henkilökohtaisuus mietityttää. Tarvitsemme kuitenkin enemmän rehellisyyttä, rohkeutta, sanoja ja tekoja saadaksemme aikaan muutosta. Ja mistä yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos saa alkunsa? Yksilötasolta, yksilön olemassaolon kokemuksen muutoksesta. Kirjoitukseni ja teosteni teemat ovat minulle

erittäin tärkeitä ja haluan ehdottomasti tehdä kaikkeni viedäkseni ihmisoikeuksia eteenpäin.

On ollut positiivista huomata varsinkin viime vuosina, kuinka yhä useampi taiteilija vastustaa juurikin binääristä sukupuoli- ja ottaa sukupuolirajojen ylittämisen keskeiseksi osaksi taiteensa tekemistä. Tiedostan, että normit ja eriarvoistaminen eivät rajaudu vain käsittelemiini teemoihin, vaan sitä tapahtuu kulttuurissamme paljon myös esimerkiksi ihonvärin, iän, yhteiskuntaluokan tai vamman perusteella, ja tulevaisuudessa kiinnostukseni onkin taiteen keinoin pyrkiä laajentamaan ymmärrystä myös itseni ulkopuolisista eriarvoistamisen muodoista.

## LÄHTEET

Aarnipuu, T. 2008. Trans: sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Like.

Allen, M. 2016. How subtle changes in our bodies affect conscious awareness and decision confidence. Viitattu 17.5.2017.  
<http://theconversation.com/how-subtle-changes-in-our-bodies-affect-conscious-awareness-and-decision-confidence-67878>

Erkkilä, H. 2008. Ruumiinkuvia!: suomalainen performanssi- ja kehotaide 1980- ja 1990-luvulla psykoanalyysin valossa. Helsinki: Valtion taidemuseo.

Heikkilä, T. & Paloheimo, L. & Taipale, I. 2000. Mieli ja taide. Helsinki: Mielen terveyden keskusliitto ry.

Heinämaa, S. & Reuter, M. & Saarikangas, K. 1997. Ruumiin kuvia: subjektin ja sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Gaudeamus.

Huttunen, M. 2016. Ruumiinkuvahäiriöt (dysmorfinen ruumiinkuvan häiriö). Viitattu 17.5.2017.  
[http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p\\_artikkeli=dlk00364](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00364)

Ihanus, J. 1995. Toinen: kirjoituksia psyykestä, halusta ja taiteista. Helsinki: Gaudeamus.

Liesaho, J. 2010. Taiteesta politiikkaan: Teemu Mäki, Susanna Kuparinen ja Lauri Majjala [videotallenne]. Kiasma-teatteri, 12.5.2010. Viitattu 17.5.2017.  
<https://vimeo.com/12700924>

Merleau-Ponty, M. 2006. Silmä ja mieli. Suomentanut Kimmo Pasanen. Toinen uusittu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide. Ranskankielinen alkuteos 1964.

Mononen, S. 2014. Alaston totuus taiteesta. Helsinki: Into.

Nygren, J. 2016. Montako sukupuolta on? Viitattu 17.5.2017.  
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/10/26/montako-sukupuolta>

Rossi, L. 2015. Muuttuva sukupuoli: seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Rossi, L. 1995. Kuva ja vastakuvat: sukupuolen esittämisen ja katseen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Setan Transtukipisteen www-sivut. Viitattu 17.5.2017.  
<http://transtukipiste.fi/tietoa-sukupuolesta/>

Tolstoi, L. 2000. Mitä on taide? Suomentanut Martti Anhava. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide. Venäjänkielinen alkuteos 1898.

Veaux, F. & Rickert, E. & Hardy, J. 2015. More than two: A practical guide to ethical polyamory. Portland: Thorntree Press.

Vänskä, A. 2006. Vikuroivia Vilkaisuja: Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalinen kulttuurin tutkimus. Väitöskirja. Taidehistoria. Helsinki: Helsingin yliopisto.